

A photograph of Herwil van Gelder, a man with grey curly hair, wearing a dark brown coat over a light blue shirt. He is standing on a bicycle, looking towards the camera. In the background, there is a brick building with a sign that reads 'Natuurmuseum Fryslân'. There are trees and a bicycle rack in the background.

'De taken van de overheid op het gebied van klimaatadaptatie zijn niet meer af te bakenen'

Leeuwarden vervlecht stadsplanning met klimaatdoelstellingen

GroenLinks-wethouder Herwil van Gelder ziet de rol van de overheid veranderen. Klimaatverandering noopt bestuurders tot meer betrokkenheid bij klimaatadaptatie en de energietransitie. 'Je bent nooit klaar. We doen nooit genoeg.' Stad+Groen fietste met Van Gelder door Leeuwarden, waar Operatie Steenbreek al flink wat groene sporen heeft nagelaten.

Auteur: Paul van der Sneppen

Hij zit nog maar net op zijn post als wethouder van onder meer duurzaamheid, milieu en beheer van de openbare ruimte en erft in die bestuursfunctie een stad die al flink meters heeft gemaakt in vergroening. 'Ik ben hier in een gespreid bedje gestapt', vertelt Herwil van Gelder. 'Het is beslist niet zo dat het roer nu plots omgaat omdat er een GroenLinks-wethouder is aangetreden. We zijn in Leeuwarden al flink op dreef, merk ik. Ik was in Rotterdam enige tijd terug op een tentoonstelling van het Natuurinstituut over stadsnatuur. Om me te oriënteren op dit onderdeel van mijn bestuursfunctie, kocht ik er het boek *Dissident Gardens*, over innovaties in groene stadsontwikkeling. Toen ik hier aan mensen van beheer voorlegde wat ik uit dat boek geleerd had, bleek dat we veel dingen hier allang doen. We vinden vooral belangrijk dat de "groene jongens" niet pas geraadpleegd worden als de stadsplanologen hun plannen al klaar hebben. Klimaatadaptatie moet van meet af aan meegenomen worden in de stadsplanning.'

Boerenleven

Vanaf het stadhuis aan het Hofplein gaat de fiets-tocht langs het Natuurhistorisch Museum. Het museum, gelegen aan het Schoenmakersperk in het stadscentrum, is het levende bewijs van de verbondenheid van Leeuwarden met de natuur en het boerenleven dat Friesland zo tekent. Even verderop passeren we *Ús Mem*, een standbeeld uit 1954 van Gerardus Jan Adema. Het is het symbool van het Fries Rundvee Syndicaat. 'Het terreintje daaromheen heb ik samen met gedeputeerde Johannes Kramer ingezaaid met een bloemenmengsel dat bijdraagt aan de biodiversiteit in de stad.' Achter die op het oog onbeduidende anekdote

gaat een verhaal schuil, zo blijkt als Van Gelder uitweidt. Vanuit politieke en bestuurlijke prudentie heeft de GroenLinks-wethouder namelijk wel eerst bij stakeholders nagevraagd of zijn actie niet tegen het zere been zou zijn van de boerengemeenschap. 'Ús Mem is natuurlijk een icoon van onze regionale boerengemeenschap. Die is druk bezig met het ontwikkelen en inzetten van nieuwe grassoorten op de boerenbedrijven, om de ecologische kaalslag op het platteland tegen te gaan. Dat is hard nodig. Op het platteland overheerst vooral raagraas. Die monocultuur veroorzaakt een ecologische woestijn. In de stad hebben we 71 verschillende bijensoorten. Zodra je de stad uitgaat, loopt dat aantal drastisch terug. Maar ik zou niet willen dat we met onze actie voor biodiversiteit de inspanningen van onze boeren op dat terrein wegcijferen of bagatelliseren.'

Natuurinclusief

Die vrees bleek ongegrond. 'Niets van dat al. Integendeel. Het bestuur van Stichting Us Mem toonde zich zelfs zeer betrokken bij het initiatief. Ze vertelden ons dat de sector juist heel breed en intensief inzet op natuurinclusieve landbouw. Van enige gevoeligheid ten aanzien van dat thema is dus geenszins sprake, zo blijkt.' De volgende stop is bij het gemeentehuis aan het Oldehoofsterkerkhof. Die plek behoeft weinig tekst en uitleg. Het is meteen duidelijk wat de wethouder hier wil laten zien. Het plein voor de entree van het gemeentehuis is een schoolvoorbeeld van hoe Operatie Steenbreek groen weer de ruimte geeft in de stad en bijna letterlijk de straat openbreekt. Waar nog niet zo lang geleden klinkers en tegels het straatbeeld bepaalden, groeien nu struiken

OP DE FIETS

en bloemen. Gevraagd of de omgeving van het stadhuis aan het Hofplein er ooit ook zo komt uit te zien, houdt de net aangetreden wethouder zich nog wat op de vlakte. 'Ach ja, het inspireert wel.'

Stadsoase

Het groen in stadspark de Prinsentuin, even verderop, kent een langere geschiedenis. Het park dateert al van 1648 en werd aangelegd als lusthof, in opdracht van prins Willem Frederik van Nassau. Lang was het afgesloten voor publiek, maar prins Willem I schonk het aan de Leeuwarders. 'Nu is dit een stadsoase. Leeuwarders, vooral de studenten, maken er 's zomers dankbaar gebruik van.' Maar het blijft een kwetsbaar gebied, weet Van Gelder. 'Dat ligt niet zozeer aan de omgeving. Die biedt ruimte aan groen. Het is het gebruik van het park dat het kwetsbaar maakt. Het gebruik van een dergelijk stuk stadsnatuur is bijzonder intensief. Volgens mij gaat het nu wel goed, maar we waken bijvoorbeeld wel voor "festivalisering" van een gebied als dit. Daar moet een gezonde balans in gevonden worden. Dat is hier de uitdaging.'

Pop-upgroen

Verderop, in de Leeuwarder binnenstad, stopt Van Gelder bij een groot braakliggend terrein. Op het Ruiterskwartier moet een groot Pathé-theater verschijnen. Door uit de hand gelopen kosten is de bouw stil komen te liggen, waardoor de opleveringsdatum in november dit jaar zeker niet gehaald wordt. 'Geen fraai gezicht, natuurlijk, zo'n braakliggend terrein. Maar ook hier zien we hoe burgers van de nood een deugd proberen te maken.' Van Gelder doelt op een idee van De Bomenridders, een landelijke natuurorganisatie

'Niet elke organisatie heeft de creativiteit om natuur te verbinden met de eigen primaire taak'

Operatie Steenbreek heeft de entree naar het gemeentehuis getransformeerd.

De oude plataan voor het station heeft de herinrichting overleefd.

die ook in Leeuwarden actief is. 'Zij zijn met een idee gekomen om hier "pop-upgroen" te realiseren, een tijdelijke groenvoorziening dus. Hoe we daar praktisch invulling aan kunnen geven, daar zijn we nog niet uit. Maar het is een idee waar ik wel op wilt reageren. Het toont betrokkenheid van burgers en het is een goede gedachte.'

Op het Stationsplein aangekomen, wijst de wethouder op de bomen. Het gebied voor het station is de afgelopen jaren flink op de schop gegaan. 'Daarbij heeft men zich veel moeite getroost om een aantal oude linden te sparen.' De gemeente vond het gebied te onoverzichtelijk. Er moest een heldere toegang gemaakt worden die bezoekers van de stad vanaf het Centraal Station de binnenstad in leidt. 'Het is gelukt om daar een mooie groene corridor van te maken, met behoud van de meeste linden bovendien. Bomen vervangen kan natuurlijk altijd. In Leeuwarden is het uitgangspunt echter altijd dat we proberen bomen gezond oud te laten worden. Daar gaan we best ver in.'

Stadsnatuur

Vanaf de drukte van het Stationsplein is het niet ver fietsen naar het Potmargegebied, een stil stukje stadsnatuur dat zich uitstrekt langs de oevers van het riviertje de Potmarge. Het gebied was ooit

'Ondernemers begrijpen allang het belang van vergroening'

vervuild en onaantrekkelijk. Dat is inmiddels veranderd. Het gebied is ontwikkeld en oogt nu veel aantrekkelijker.

Het Leeuwarder college heeft met de aangrenzende bedrijven en instellingen een convenant afgesloten over het beheer van het gebied. 'Het idee achter het convenant is dat we samen proberen na te denken over het gebruik en de ontwikkeling van het gebied. Er is afgesproken dat we daarbij steeds primair redeneren vanuit de waarde van het riviertje, dus niet vanuit de taak van de eigen organisatie. We zien graag dat gebruikers van het gebied de harmonie opzoeken met hun omgeving en zo creatief worden in de manier waarop ze invulling geven aan hun eigen taken.'

Gemiste kans

Aan die ambitie is niet door iedereen even makkelijk invulling te geven, merkt Van Gelder nu al. Voor één van de onderwijsinstellingen die voor het convenant hebben getekend, is sportonderwijs een belangrijke taak. De school heeft sportvelden aangelegd die grenzen aan de Potmarge. 'Heel traditioneel. Met hekken eromheen, zoals dat gebruikelijk is,' zegt Van Gelder. Hij kan zijn ergeris daarover nauwelijks verbergen. 'Je kunt op een heel andere manier invulling geven aan je sportonderwijs. We hadden graag gezien dat het sporton-

derwijs zich hier meer verbindt met de plek waar het gebeurt. Dat zie ik hier helemaal niet terug. Het is kennelijk voor hen nog lastig om na te denken over een groter gebied dan hun eigen terrein en hoe ze daarbij kunnen aansluiten. Dat vind ik jammer. Een gemiste kans.'

Een stuk verderop in hetzelfde gebied zien we een initiatief dat er wel in is geslaagd optimaal gebruik te maken van de landschappelijke en natuurwaarde van het terrein. Buurtbewoners hebben zich georganiseerd om een speelplaats voor kinderen van alle leeftijden te realiseren. 'De gemeente heeft hier niet de plannen uitgebreed; dat hebben de bewoners gedaan. Dat vinden we belangrijk. We willen niet helemaal zelf bepalen hoe invulling wordt gegeven aan onze ambities voor dit gebied. We stimuleren en ondersteunen vooral initiatieven van anderen.'

Hooilandbeheer

Dat geldt niet voor het Elsenbroekbosje, een stukje natuur verderop. 'Dit is wel een initiatief van de gemeente. Hier zitten echt een paar specialisten op, die goed weten wat ze doen.' Van Gelder stapt van zijn fiets en loopt over een steiger een stuk drassige natuur in. 'Als je hier staat, voelt het niet alsof je in de stad bent. Dit is heel natuurlijk. We doen hier aan hooilandbeheer. Dat betekent dat we alle natuur hier zoveel mogelijk zijn gang laten gaan. We kijken wat hier groeit en wat hier bloeit en proberen dat in stand te houden. Bestendig beheer, heet dat.'

De tocht voert terug de binnenstad in. Op de Eewal stapt Van Gelder af en wijst op de grote bomen langs de straat waar in 2013 de grote najaarsstorm veel schade veroorzaakte. 'Een deel van de bomen is gesneuveld tijdens die storm. Die zijn niet allemaal vervangen. Er is hier besloten om in nauw overleg met de bewoners minder bomen terug te planten. Daardoor konden er grotere bomen geplaatst worden, die bovendien in kwalitatief hoogwaardige groeiplaatsinrichtingen zijn geplant. Zo is in relatief korte tijd het oude straatbeeld weer heel aardig hersteld.'

Essentaksterfte

Dat geldt zeker niet voor de schade die een andere ramp veroorzaakt, de essentaksterfte. In de stad, maar vooral ook in het Leeuwarder Bos en het Bos van Pylkwier, heeft de ziekte flink huisgehouden. 'In het nieuwe collegeprogramma hebben we structureel twee ton per jaar extra gereserveerd voor bomenbeleid. Dat mag je een noodfonds noemen, want we hadden begrotingstechnisch geen ruimte om de gevolgen van bijvoorbeeld de essentaksterfte of het vervangen van slechte bomen op

Ondernemers in de Oosterstraat werken graag mee aan vergroening.

Natuuroase

te vangen. Dat gat is nu gedicht. Maar acht ton is veel geld, zeker als je weet dat Leeuwarden ook in het sociaal domein de nodige uitdagingen wacht. Toch kiezen we voor investeren in groen. We doen dat als college ook vanuit de overtuiging dat de waarde van groen zich niet beperkt tot natuurwaarde. Het heeft een brede maatschappelijke impact. Ik zie dat ondernemers in onze gemeente dat al goed begrijpen. Die zien dat dergelijke

LEEWARDEN IN CIJFERS

Inwoners: 122.485

Groen per bewoner: 239 m²

Aantal bomen: 60.977

Vierkante meter natuur: 325 hectare

Grasland: 806 hectare

Groendienst: Circa 220 personen in de buitendienst. Circa 150 in groen

investeringen ook een economische spin-off hebben. Ik denk ook zeker dat de impact van onze groeninvesteringen zich binnen het sociaal domein laat voelen.'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/artikel.asp?id=41-7710